

John R. SEARLE
çev. R. Levent AYSEVER*

Dil ve Toplum Ontolojisi**

Language and Social Ontology

ÖZET

Bu makale, belli birtakım toplumsal kendiliklerin ontolojisiyle ve böyle kendiliklerin yaratılmalarında ve sürdürülmesinde dilin rolü konusunda bir makaledir. Toplumsal kendilikler derken elimdeki 20 dolarlık banknot, California Üniversitesi, Birleşik Devletler başkanı gibi şeyleri kastediyorum. Bunlara ayrıca George Bush'un Birleşik Devletler Başkanı olması, elimde tuttuğum kâğıt parçasının 20 dolarlık bir banknot olması, benim Birleşik Devletler vatandaşı olmam gibi olguları da katıyorum. Böyle olgulara "kurumsal olgular" diyeceğim ve onların, mantıksal açıdan, sözünü ettiğim toplumsal kendiliklerden önce geldiğini göreceğiz. Toplumsal kendilik kavramı altına, ayrıca, para, mülkiyet, hükümet ve evlilik gibi kurumları da katıyorum. Burada kısaca dilin doğası ve onun toplumla ilişkisi üzerinde duracağım. İşaret etmek istediğim bir şey de, bir dile sahipsek bir toplum sözleşmesine de sahip olduğumuz olacak. Bütün bunlar üzerinde dururken dilin neden temel toplumsal kurum olduğu ve neden diğer toplumsal kuramlara benzemediği de gösterilmeye çalışılacak.

Bu makale, belli birtakım toplumsal kendiliklerin ontolojisiyle ve böyle kendiliklerin yaratılmalarında ve sürdürülmesinde dilin rolü konusunda bir makaledir. Toplumsal kendilikler derken elimdeki 20 dolarlık banknot, California Üniversitesi, Birleşik Devletler başkanı gibi şeyleri kastediyorum. Bunlara ayrıca George Bush'un Birleşik Devletler Başkanı olması, elimde tuttuğum kâğıt parçasının 20 dolarlık bir banknot olması, benim Birleşik Devletler vatandaşı olmam gibi olguları da katıyorum. Böyle olgulara "kurumsal olgular" diyeceğim ve onların, mantıksal bakımdan, sözünü ettiğim toplumsal kendiliklerden önce geldiklerini göreceğiz (çünkü bir kendilik, ancak ve ancak, eğer bir kurumsal olgu yaratan belli bir dilsel işlemle yaratılmışsa, kurumsal bir kendilik olur). Toplumsal kendilik kavramı altına, ayrıca para, mülkiyet, hükümet ve evlilik gibi kurumları da katıyorum. Öyle inanıyorum ki, toplum bilimleri söz konusu olduğunda toplum ontolojisi, metodolojiden ve kuramdan önce gelir. Yani,

* Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü.

** Bu makale *Theory and Society*, c. XXXVII, S. 5, 2008, s. 443-459 sayfaları arasında yayımlanmıştır.

soruşturmakta olduğunuz fenomenin doğasıyla ilgili açık seçik bir fikriniz yoksa, soruşturmayı yürütürken kullanacağınız sağlam bir metodoloji, sağlam bir kuramsal yaklaşım geliştirmeniz de mümkün değildir.

Ayrıca, tartışmaya açmak istediğim, değişik açılardan karşı çıkılabilecek bir iddiam var: Toplumsal ve siyasal gerçekliğin yaratılmasında ve kurulmasında dilin rolüyle ilgili, eski Yunan dünyasına kadar geri götürülmesi mümkün bir yanlış anlayış var. Ben, toplumsal gerçekliğin yaratılmasında, kurulmasında ve sürdürülmesinde dile hiçbir rol tanımamanın, eski Yunandan günümüze dek, bizim gelenekten gelen bildiğim bütün yazarların ortak özelliği olduğuna inanıyorum. Toplum ve siyaset kuramcıları bizim konuşan hayvanlar olduğumuzu varsayıyorlar, sonra da beşeri toplumsal gerçekliğin kendisinin varoluşunda dilin oynadığı rolü anlamadan toplumu ele alıyorlar. Eski Yunandan ta Foucault, Bourdieu ve Habermas gibi çağdaşlara kadar okumuş olduğum her yazar dili elde bir kabul ederek işe başlıyor. Dili elde bir kabul ederek işe başladıklarını söylerken kastettiğim şu: toplumsal gerçekliği ele alırlarken konu ettikleri insanlar, zaten bir dile sahip olan insanlar. Aslında dili ve dilin toplumla ilişkisini ele aldıkları için Foucault'yu, Bourdieu'yü ve Habermas'ı, dili elde bir olarak kabul ediyor diye itham etmek makul gelmeyebilir. Ama ben hepsinin de bize dilin ne olduğunu söylemekte başarısız olduklarını düşünüyorum. Örneğin Bourdieu, dilsel olarak kategorize edilmiş siyasal sorunları kontrol altında tutma kabiliyetinin siyasal erkin önemli bir yönü olduğundan söz ederken doğru bir şey söylüyor; ama kategorize etmede dili kullanma kabiliyetinin neleri kapsadığını bize hiç söylemiyor. Dilsel olarak kategorize etme kapasitesinin kendisinin ontolojik içerimleri nelerdir? Bu bakımdan en kötülerini, bizim sadece konuşan hayvanlar olduğumuzu, doğa durumunda hepimizin bir araya toplandığımızı ve bir toplum sözleşmesi yaptığımızı ileri süren Toplum Sözleşmesi kuramcılarıdır. Benim bu makalede dikkat çekmek istediğim şey, bir dile sahipseniz zaten bir toplum sözleşmesine de sahip olduğunuzdur. Toplum sözleşmesi dilin özünde zaten kurulu olarak vardır. Bunun için burada işe, dilin doğası konusunda çok kısaca bir şeyler söyleyerek başlayacağım.

Dil Nedir?

İnsan dili, dil öncesi yönelimsellik formlarının bir uzantısıdır. Dolayısıyla burada dilin evriminde temel zemin olan yönelimsel durumların bizi ilgilendiren bazı yönlerini belirtmem gerekiyor. Dilin, zihin yaşamının dil öncesi formlarından nasıl evrimleştiğini bilmiyoruz; fosil kanıtlar olmadığı için de dilin nasıl evrimleştiğini detaylarıyla tam olarak asla bilemeyeceğiz. Fakat dilin evriminin detaylarını bilemesek bile dil öncesi yönelimsellik ile yönelimselliğin dilsel formları arasında birtakım kavramsal ayrımlar yapabiliriz. Bir zamanlar az çok bize benzeyen hayvanlar, yani insanın ataları, Dünyamızın Afrika dediğimiz coğrafyasında dolaşmaktaydılar ve bir dilleri yoktu. Şimdi bizim var. Peki bizim sahip olup da onların sahip olmadığı şey nedir? Daha açık sormak gerekirse: dil öncesi yönelimselliği açıklamak için hangi kavramsal araçları kullanabiliriz ve dile ulaşmak için, dil öncesi yönelimselliği açıklarken başvurduğumuz bu kavramsal araçlara başka hangilerini eklememiz gerekiyor?

Bu soruya yanıt vermeye başlamadan önce yönelimsellik üzerine genel birtakım şeyler söylemem gerekiyor. Yönelimsel durumlar ve olaylar, dünyadaki nesnelere ve

olgu durumlarına yönelik ya da dünyadaki nesne ya da olgu durumları hakkındaki zihinsel durumlardır. Bunlar, sinemaya gitme niyetim olduğunda söz konusu olan niyetinde olmaklığı içermezler yalnızca; algıyı, kasıtlı davranışı, inancı, arzuyu, duygulanımları, yani aslında yöneldiği bir içerik olan bütün durumları da içine alır. Yönelimsel durumların, dilde kendini açığa vuran ve dilin onlar sayesinde gelişebildiği birtakım dikkat çekici yönleri vardır. En başta geleni, yönelimsel durumların belli bir ruhsal durumla ilgili bir önerme içerikleri olur. Söz gelişi, yağmur yağdığına inanabilirim, yağmur yağmasından korkabilirim, yağmur yağmasını ümit edebilirim. Bunların hepsinde de önerme içeriği aynıdır, yani yağmurun yağması hepsinin ortak önerme içeriğidir; ama her birinde yağmurun yağmasıyla ilgili olarak içinde bulunduğum ruhsal durum farklıdır. Bu, dilde, söz ediminin önerme içeriği ile söz ediminin çeşidi arasındaki ayrım olarak kendisini gösterir. Öyle ki, odadan çıkmanızı emredebilirim, odadan çıkıp çıkmayacağınızı sorabilirim, odadan çıkacağınız tahmininde bulunabilirim. Bunların hepsinin odadan çıkacağınız şeklinde ortak bir önerme içeriği olduğu halde her birinde bulunduğum söz edimi farklıdır. Bu iki ayrımı göstermek için, ruhsal durumu S, yerine getirilen edimsöz edimini (söz edimini) F, önerme içeriğini p olarak simgeleştirip sahip olduğumuz yönelimsel durumları S(p), yerine getirdiğimiz söz edimlerini F(p) şeklinde göstereceğim.

Yönelimsel durumlar, bir önerme içeriğine sahip oldukları için, ya şeylerin dünyada hangi durumda bulduklarını, ya şeylerin dünyada nasıl olmalarını istediğimizi, ya da şeylere ne yapma niyetinde olduğumuzu tasvir ederler (**represent**). Bir inancın, şeylerin dünyada hangi durumda bulduklarını; bir arzunun şeylerin nasıl olmalarını istediğimizi; bir niyetin ise şeylere ne yapma niyetinde olduğumuzu tasvir ettikleri kabul edilir. Ayrıntılı bir açıklamaya girişmeden, bütün bunların hepsinde ortak olan şeyi dile getirmek amacıyla başarı koşulları kavramını kullanarak şöyle diyebiliriz: yönelimsellik, esasen, başarı koşullarının tasvirini içerir. Bu sayılanların hepsinde de yönelimsel durum, kendi başarı koşullarını tasvir eder: inançta doğruluk koşulları, niyette gerçekleşme koşulları, arzuda yerine getirilme koşulları tasvir edilir.

Yönelimsel durumların dil üzerinden kendisini açığa vuran diğer dikkat çekici yönü, yönelimsel durumların farklı uyma doğrultularının olmasıdır. İnancın hedefi doğru olmaktır; niyetinki gerçekleştirilmek, arzununki yerine getirilmektir. Bunun içindir ki inançların şeylerin hangi durumda bulduklarını tasvir ettiklerini düşünebiliriz. İnançlar dünyaya uyarlar, dolayısıyla onların uyma doğrultularının “zihinden-dünyaya” olduğunu söyleyebiliriz (zihindeki durumun, şeylerin dünyada hangi durumda bulduklarını tasvir ettiği varsayılır). Oysa arzuların ve niyetlerin şeylerin hangi durumda bulduklarını değil, şeylerin nasıl olmalarını istediğimizi ya da şeylere ne yapma niyetinde olduğumuzu tasvir ettiklerini varsayarız. Dolayısıyla arzularla niyetlerin uyma doğrultularının “dünyadan-zihne” olduğunu söyleyebiliriz (dünyanın durumunun, şeyler zihinde nasıl tasvir edilmekte ise ona uyduğu varsayılır). Uyma doğrultusunun “zihinden-dünyaya” olup olmadığını test etmenin en güvenilir yolu, ilgili yönelimsel durumun sözcüğün ilk anlamında doğru mu yoksa yanlış mı olduğunu sormaktır. İnançlar doğru ya da yanlış olurlar, bunun için de uyma doğrultuları zihinden-dünyadır. Arzular ile niyetler ise sözcüğün ilk anlamında doğru ya da yanlış olmazlar,

bunun için de uyma doğrultuları zihinden-dünyaya değildir. Bunların hepsi (çok önemli birtakım değişikliklerle) dile de taşınacaklardır. Ben basit metaforlarla düşünürüm, bunun için de zihinden (ya da sözden)-dünyaya olan uyma doğrultusunu, tasvirinden gerçekliğe şeklinde aşağı yönde okla (↓), dünyadan-zihne (ya da söze) olan uyma doğrultusunu da gerçeklikten tasvire şeklinde yukarı yönde okla (↑) göstereceğim. Bu aşağı ve yukarı yöndeki okları farklı uyma doğrultularını tasvir etmek için kullanıyorum. Bildirimler inançlar gibi aşağı yönde (↓) bir uyma doğrultusuna sahiptirler; emirler ya da söz vermeler ise arzular ve niyetler gibi yukarı yönde (↑) bir uyma doğrultusuna sahiptirler.

Bizim ilk insanların da bilinçli algıları ve eylemleri vardı elbette. Dolayısıyla onların, yaşadıkları tecrübeleri yapılandırıp organize etmelerini sağlayan algı ve eylem kategorilerine sahip olduklarını varsayabiliriz. Nesnelere, özellikleri ve bağıntıları algıladıklarını, eylemlerinin faileri olduklarını, nedenselliği tecrübe etme yeteneklerinin bulunduğunu açığa vuracak şekilde edimde bulduklarını da varsayabiliriz. Aynı nesneyi farklı koşullarda tanıyıp ayırt etmek ve bir nesneyi başka nesnelere ayırmak suretiyle özdeşlik ve bireyselleşme kategorilerini açığa vurmuş olmaları mümkündür. Dolayısıyla felsefenin geleneksel bir dizi yüksek kategorisinin (söz gelişi Aristoteles ile Kant'ın kategorilerinin) büyük bir bölümüyle iş görmüş olmaları da mümkündür. Bir dizi yüksek kategori derken, “özdeşlik,” “bireyselleşme,” “özellik,” “nesne,” “bağıntı,” “nedensellik,” “fail” ve “eylem” gibi kategorileri kastediyorum.

Yönelimsellik yalnızca bireysel zihinlerin bir özelliğiymiş gibi konuştuk ama toplumu anlamaya çalışırken elbette kolektif yönelimsellik kavramını da işe katmak zorundayız. Siz ve ben işbirliği yaparak bir davranışta bulunduğumuzda, söz gelişi birlikte yemek yaptığımızda, ya da sohbet ettiğimizde ortada kolektif bir yönelimsellik vardır. Ortak bir meseleyi tartışmak için bir yerde toplanmak kolektif yönelimselliğin en tipik örneğidir. Her yönelimsellik bir insan ya da hayvan bireyinin beynindedir, ama bazıları birinci-çoğul-şahıs formundadır. Böyle durumlarda yalnızca ben bir şey siz bir şey yapmayız, o şeyi birlikte yaparız; bu olgu da bizim her birimizin kafasında bir kolektif yönelimsellik olarak tasvir olur.

Buraya kadar yazdıklarımı özetlemem gerekirse, yönelimsel durumların biçimsel yapısıyla dilsel olan söz edimlerinin biçimsel yapısı arasında birtakım çarpıcı paralellikler saptadık. Özellikle de üç alanda benzerlikler yakaladık. İlk olarak gördük ki, içerik-tür ayrımı hem S(p) hem F(p) simgeleştirmelerinde geçerli. İkinci olarak, başarı koşulları kavramının her ikisinde de kullanılabilirliğini gördük. Üçüncü olarak uyma doğrultusu kavramının da her ikisi için geçerli olduğunu gördük. Bunları, dil öncesi yönelimsellik temelinde dilin nasıl kurulduğunu göstermek için kullanabiliriz. Ayrıca, hem dil hem de toplum için esas alınabilecek bir fenomen, yani kolektif yönelimsellik fenomenini yakaladık. Bunların ardından da bizimkine benzer bilişsel donanıma sahip dil gelişimi öncesindeki ilk insanların, nesne, özdeşlik, özellik, bağıntı ve benzeri gibi kategorileri açığa vuran tecrübelerle sahip olduklarını kabul ettik. Peki, dile ulaşmak için bütün bunlara neler eklememiz gerekiyor?

Anlam, Tasvirler, Uylaşım ve Sözdizimi

Yönelimselliğin dilsel formları ile dil öncesi formaları arasında pek çok fark vardır ama burada ele alınanın toplum ontolojisi olduğunu düşünerek dilde olup da dil öncesi yönelimsellikte olmayan üç önemli yön bulunduğunu, bunların da *anlam*, *uylaşım* ve *sözdizimsel yapıya sahip tümceler* olduğunu söyleyebiliriz. Şimdi bunların üçünü ayrı ayrı ele alacağım. Dil gelişimi evresinin öncesindeki hayvanların çoğunda sesli-uyarılar yoluyla öteki hayvanlarla iletişim kurma yeteneği vardır. Bunun en önlü örneği arılardır, ama arı dilinin bazı kafa karıştırıcı yönleri olduğu için daha yalın bir örnek olan vervet maymunlarına bakalım. Bu maymunların beş farklı tehlike için beş ayrı sesli-uyarıları vardır. Sesli-uyarılardan birini tehlike bir leopardan geldiğinde, birini bir yılanın geldiğinde, bir üçüncüsünü de şahinden geldiğinde kullanırlar. Bu sesli-uyarıları kullanırken maymunların zihinlerinde neler olduğunu bilmiyoruz ama tehlikenin (ya da yiyeceğin, ya da yangının) varlığını belirten uyarıları kullanan bir maymunun kafasında ne olabileceğini tasavvur etmek çok zor değil. Öncelikle, bir fizik edimi olarak sesli-uyarı edimi ile bir anlamı iletmenin aracı olarak uyarı edimini birbirinden ayırmamız lazım. Peki, yalnızca bir sesli-uyarıda bulunmak ile belli tür bir tehlikenin mevcudiyetini anlatmaya çalışmak üzere o sesli-uyarıya niyetlenmek arasındaki fark nedir? Sesli-uyarılar tek sözcüklük tümcelere karşılık gelirler ve ilk insanların bunu yaptıklarını, henüz uylaşımsal sözcükleri ve tümceleri bulunmadığını, ama “Tehlike!” ya da “Yiyecek!” veya “Yangın!” şeklinde kendi dilimize çevirebileceğimiz sözcelemeleri olduğunu düşünebiliriz. Ama bunların her birinde de yalnızca söz konusu sesleri çıkarmak ile bunu bir anlam aktarma yolu olarak yapmak arasında bir ayırım yapmamız lazım. Sesi ses çıkarmak için çıkarmak, o sesin kendisini çıkarma niyetinin başarı koşuludur. Ancak o sesi anlamlı bir ses olarak çıkarmak için bu koşula sesin kendisi açısından önemli olan yeni bir şey ekleriz. O sesin artık ilave bir başarı koşulları, örneğimizi düşünürsek fazladan bir doğruluk koşulları olması gerekir. Bu noktada şöyle bir genelleme yapabiliriz: *anlamlı sözcelemeler*, konuşan kişilerin yönelimsel olarak *başarı koşulları* yüklediği sözcelemelerdir. Ancak sözcelemelerin kendileri o sözcelemlerde bulunma niyetinin başarı koşullarının tasvirleri olduğu için, *konuşan kişinin bir şey anlatmaya çalışmasının, başarı koşulları üzerine başarı koşulları eklemek demek olduğunu* söyleyebiliriz. Ben, konuşan kişinin bir şey anlatmaya çalışmasının özünün bu olduğunu savunuyorum. Anlamı olmayan yönelimsel bir sözcelemin başarı koşulu o sözcelemin üretilmiş olmasından ibarettir. Ama o sözcelem anlamlı bir sözcelem olacaksa, onun ayrıca doğruluk koşulları, ya da yerine getirilme koşulları gibi başka başarı koşullarının da olması gerekir. Konuşan kişinin bir şey anlatmaya çalışması demek, onun yönelimsel sözceleminin mevcut başarı koşullarının üzerine, yönelimsel olarak bu ilave semantik başarı koşullarını yüklemesi demektir.

Bu ikisi arasındaki farkı, gelişmiş bir insan dilini kullanarak bir şey söyleyip söylenen şeyi anlatmaya çalışmak ile aynı gelişmiş insan dilini kullanarak o şeyi onunla bir şey anlatmaya çalışmadan söylemek arasındaki farkı düşünürsek, daha iyi görebiliriz. Söz gelişi Fransızca telaffuz çalışmaları yapmakta olduğumu ve üst üste ‘*il pleut*’ dediğimi, ama onun “Yağmur yağıyor” anlamına geldiğini bilmediğimi düşünün. Bu durumda yapmaya çalıştığım şey, sadece, sözcükleri doğru bir şekilde söylemekten ibarettir. Böyle bir durumda niyetimin başarı koşulu, sözcükleri doğru bir şekilde telaffuz etmiş

olmaktır sadece. Fakat bir de Fransızca konuşan bir arkadaşımın sokağa çıktığını, yağmur yağdığını görüp “*il pleut*” dediğini düşünelim. Bu durumda niyetim artık yalnızca sözcükleri doğru bir şekilde telaffuz etmek değil, onlarla bir şey anlatmaya çalışmaktır. Bir şey anlatmaya çalışmamın dayanağı, o sesleri ilave başarı koşullarıyla, örneğimize göre ayrıca doğruluk koşullarıyla da üretmiş olmamdır. Bu örnekte aslında yaptığım şey, doğruluk koşullarını iletmek için Fransızcanın uyuşmalarına başvurmadır. İşte böylece, dil öncesi yönelimsellik ile ilgili söylediklerimize önemli bir öğe ilave etmiş olduk: yani kişinin çıkardığı sese, kişinin o sesle anlatmaya çalıştığı şeyi (**speaker meaning**).

Bu noktanın önemini iyice kavramak için tasvir etmek (**representation**) ile ifade etmek (**expression**) arasındaki farkı ortaya koymak gerekiyor. Hayvanların birçok sesli-uyarısı, içerideki yönelimsel bir durumu, kelimenin dışavurmak anlamında, ifade etmeye yarar. Dolayısıyla bir köpek öfkeli öfkeli havladığında, onun bu havlaması öfkesinin bir ifadesidir. Ancak iletişimin gelişmiş dilsel formları, yönelimsel durumları ifade etmekten daha fazlasını, yani dünyadaki bir olgu durumunu tasvir etmeyi de kapsarlar. Bu nedenle, insan dillerinde, söz gelişi “Ah!” demek ile “Acı içindeyim” demek arasında önemli bir fark vardır. İlki, kelimenin ilk anlamında, doğru ya da yanlış olamaz; ya içtendir, ya içten değildir. İkincisi, kelimenin ilk anlamında, doğru ya da yanlış olabilir, çünkü dünyadaki bir olgu durumunu tasvir etmektedir. Sadece yönelimsel bir durumu ifade etmez; evet, her bildirim aynı zamanda bir inancın ifadesi olduğu için bu arada bir de bunu yapar. Ama o inancı ifade etmenin amacı, dinleyen kişiye, konuşan kişinin içerisinde olup biten zihinsel nitelikli inanç durumlarını bildirmek değildir; dünyada şeylerin hangi durumda bulduklarını bildirmektir. “Yağmur yağıyor” dediğimde, evet gerçekten de yağmur yağdığı şeklindeki inancımı ifade etmiş olurum, ama bu sözcelemin amacı, size kendimle ilgili bir şey bildirmek değil, dünyada şeylerin hangi durumda bulunduğunu bildirmektir. Toplum ontolojisi analizinde dilde hesaba katılması gereken şey, fonksiyonları ifade etme değil, fonksiyonları tasvir etme yönüdür.

Sonuç olarak, bütün bunları söylerken şunu vurgulamaya çalışıyorum: Dilin dil öncesi yönelimsellik formlarıyla nasıl bir ilişki içerisinde olduğunu kavramak istiyorsak, görmemiz gereken şey, *burada yapmaya çalıştığımız şey açısından dilin temel niteliklerinden birinin, bizim olgu durumlarını değişik uyma doğrultularında tasvir etmek üzere söz edimlerinde bulunmak için kullanılabilmesi, bunun da başarı koşullarına başarı koşulları eklemek suretiyle yapıyor olmasıdır.*

Bizim dil gelişimi evresinin öncesindeki ilk insanlarımızı dilin temel taşlarıyla donatmada ikinci adım, dil öncesi yönelimselliğe uyuşmaları eklemektir. Yukarıda sözü geçen içerikleri iletmek için uyuşumsal yollar geliştirdiğimizi varsayalım. İlk insanlarımız, iletilecek farklı içerikler için farklı uyuşumlar geliştirmiş olsa gerektir. Bu iletilerin bizim dilimizdeki “Yiyecek!” “Yangın!” “Tehlike!” gibi tek-sözcüklü tümcelere karşılık gelmesi muhtemeldir. Anlatılmak istenenleri iletmek için standart ya da uyuşumsal yolların ortaya çıkması ileri yönde atılmış muazzam bir adımdır, çünkü konuşan kişi ile dinleyen kişide iki makul beklentiye, konuşan kişide kendisinin anlatmak istediği şeyin sözcelemi vasıtasıyla saptanabileceği beklentisine, dinleyen kişide de söz konusu sözcelemi anlayabileceği beklentisine imkân sağlar. Uyuşum

konusunda ağır bir metafizik kuram ortaya atmaya çalışmıyorum. Söz konusu insanların, kendilerinde birtakım meşru beklentiler yaratan *normatif* işlemler geliştirmiş olduklarını anlatmaya çalışıyorum, o kadar. Konuşan kişinin, şöyle şöyle belli birtakım sesler çıkarırsa o seslerin şöyle şöyle anlaşılacağı şeklinde bir beklentisi olur. Dinleyen kişinin de yönelimsel olarak üretilmiş şöyle şöyle sesler duyduğunda, niyetin o seslerle şöyle şöyle özel bir anlam iletilmek olduğunu düşünmekte haklı olacağı şeklinde bir beklentisi olur. Bu beklentilere temel oluşturan şey, söz konusu uyuşmaların özü itibarıyla *normatif* olmalarıdır. Sözcükleri iki şekilde kullanırız: hatasız ve hatalı.

Buraya kadar yalnızca tek-sözcüklü tümceleri vardı. Bir sonraki adım, bu tek-sözcüklük tümceleri parçalara ayırmaktır. İlk insanların çevrelerindeki nesnelere özellikleri, başka nesnelere ilişkileri gibi konularda bilinçli yaşantıları olduğunu kabul etmiştik. Sonra onların Kant'ın ya da Aristoteles'in kastettikleri anlamda kategorilere de sahip olduklarını varsaymıştık. Bu kategorilere karşılık gelen kavramlara henüz sahip olmadıklarını ama nesne, özellik, bağıntı, fail, neden gibi algı ve istenç kategorilerinin yaşamlarında bir yerinin olduğunu, bilinçli yaşantılarının bunun açığa vurumu olduğunu düşünmüştük.

Ortada özellikleri, bağıntıları ve nedensel ilişkileri olan nesnelere ilişkin algılarla birlikte ve konuşan kişinin bir şey anlatmaya çalışma edimi ve uyuşmalar varsa, bütün bunlara sahip olan ilk insanların bu nesnelere gönderme yapmak üzere birtakım ifadeler, o nesnelere çeşitli yönlerini betimleyen ya da nitelendiren ve yüklem anlatımları olarak kullandıkları başka birtakım ifadeler geliştirdiklerini düşünmek için çok büyük bir hayal gücü gerekmiyor. Çok hızlı ilerledim, ama benim anlatmak istediğim şey şu: dört dörtlük bir insan dili için esas teşkil eden öğelerin birçoğu, dil öncesi yönelimsellik biçimlerinde zaten mevcuttur, önceden var olan bu yapı üzerine anlamı, uyuşması ve dâhili sözdizimsel yapıları eklediğimizde şimdi açıklamaya çalışacağım muazzam bir sıçrama elde etmiş oluruz.

Bağlanımlar ve Deontolojinin Diğer Formları

Uyuşmalar geliştirir, iletmeye çalıştığımız içeriği de sesli-uyarıyı tümceyi oluşturan sözdizimsel öğelere bölerek belirginleştirirseniz, artık elinizde dil öncesi yönelimsellikte olmayan yeni bir öğe var demektir: söylenen söz artık birtakım bağlanımlar (**commitments**) üretmeye başlar. “Bağlanım”, insanları özel birtakım eylem gerekçeleriyle birbirine bağlayan fenomenler sınıfını anlatan en genel terimdir. Bunlar hakları, sorumlulukları, yetkileri, yükümlülükleri, izinleri, görevleri ve benzeri şeyleri kapsar. Bütün bunlara, Yunanca “görev” anlamına gelen sözcükten yola çıkarak “deontolojiler” diyeceğim. İnsan toplumunu olanaklı kılan şey, tanınmış olan (**recognized**) deontolojilerdir. Genel toplum deontolojisinin kapısını açan, genelde, dilsel bağlanımların gelişimidir.

Bir inanç, bir niyet, hatta bir arzu da zaten bir çeşit bağlanımdır. Söz gelişi eğer bir inancınızın yanlış olduğu ortaya çıkarsa, o inançtan vazgeçmek zorundasınızdır (yani bir inanca sahip olmanın bağlanımları, sizin o inançtan vazgeçmenizi zorunlu kılar). Ama kamu önünde belli bir konuda bir bildirimde bulunmanın getirdiği bağlanımlar, o konuda yalnızca bir inancı olmanın getirdiği bağlanımlardan çok daha geniştir ve tamamen farklı

bir kategoriye girer. Yağmur yağdığına inanıyorsam ve sonra yağmur yağmadığını görürsem yağmur yağdığına inanmaktan vazgeçmem gerekir. Ama bir dilin uyuşmalarına uygun bir tümceyle yağmur yağdığı konusunda başka birine açık yönelimsel bir şekilde bir bildirimde bulunursam, böyle yapmanın bana getirdiği bağlanımlar daha genişir ve sadece yağmur yağdığına inanmanın getirdiği bağlanımlardan tamamen farklı bir bağlanımlar düzeni doğar. En azından beni söylediğimin doğru olması konusunda bağlar; beni içten olma, yani yalan söylememe konusunda bağlar; gerektiğinde iddiamın gerekçelerini sunabilecek durumda olma konusunda bağlar. Üstelik bütün bu bağlanımlar *kamusal* bağlanımlardır. Farklı söz edimleri o edimde bulunanlara farklı bağlanımlar getirir, her söz ediminin getirdiği bağlanım farklı olur. Bildirimde bulunmanın getirdiği bağlanımlar ile söz vermenin getirdiği bağlanımlar arasındaki fark bunu çok açık bir şekilde ortaya koyar. Ama emir vermenin getirdiği bağlanımlar ile rica etmenin getirdiği bağlanımlar arasında da ciddi farklar vardır. Bir dilin uyuşmalarına uygun olarak düz bir şekilde yerine getirilen her ciddi söz edimi bir deontoloji içerir. Bu deontoloji, toplumsal ve kurumsal gerçekliğin yaratılmasında esas teşkil edecek belli bir mantıksal yapıya sahiptir: haklar, görevler, yükümlülükler yaratıldığında olduğu gibi, bir bağlanımlar deontolojisi yaratmak demek, arzu ve isteklerimizden bağımsız eylem gerekçeleri yaratmak demektir. Söz gelişi, bir bildirimde bulunursam, doğruyu söyleme konusunda arzu ve isteklerimden bağımsız bir gerekçem vardır, çünkü bildirimde bulunmak üzere bir tümce söylemenin bizzat kendisi beni doğruyu söyleme konusunda bağlar.

Daha sonra bir toplumu bir arada tutan şeyin deontolojiler olduğunu, bu deontolojilerin kolektif bir yönelimsellik aracılığıyla insanlara ve nesnelere “statü fonksiyonu” dediğim belli bir tür fonksiyonları yüklenmek suretiyle yaratıldığını, bu yaratma işleminin tamamen dilsel bir işlem olduğunu ileri süreceğim. Buraya kadarsa, sadece, her dil kullanımının bu deontolojinin yalın bir formunu beraberinde getirdiğini, bir dilin uyuşmalarına göre yönelimsel bir şekilde bilerek ve bilinçli olarak yerine getirilen söz edimlerinin, bağlanımları olan bir konuşan kişi yarattığını, burada sözünü ettiğim deontolojinin de bu bağlanımların bir örneğini oluşturduğunu göstermeye çalıştım.

Konuya açıklık getirmek için bağlanımlar konusunda bir iki şey daha söylemem gerekiyor.¹ Bizim bağlanım kavramımızda birbiriyle bağlantılı iki öge var. Birincisi, bir şey yapmayı tersinin düşünülmesi zor ya da imkânsız bir şekilde üstlenme (**undertaking**) olarak bağlanımdır. İkincisiyse yükümlülük (**obligation**) kavramıdır. Bu anlamda bir şey yapma bağlanımı, sizi o şeyi yapma konusunda yükümlü kılar ve burada yükümlülük, tamamen, sözünü ettiğim türde bir arzu isteklerimizden bağımsız eylem gerekçesidir. Birinci anlamında bağlanım söz konusu olduğunda ise belirli bir şey yapmayı tersinin düşünülmesi zor ya da imkânsız bir şekilde üstlenirim ama o şeyi yapmakla yükümlü olmam. Söz gelişi arabayla 5. Otobandan Los Angeles’e gitmeye başladıysam bu beni 5. Otoban üzerinden devam etme konusunda bağlar, çünkü 101. Otoban üzerinden gitmek için yol değiştirmek çok zordur. Ama 5. Otobandan devam etme konusunda bir yükümlülüğüm de yoktur. Bir söz edimi ise, söz gelişi söz verme

¹ Bağlanımlar konusunda ayrıntılı bir bakış için bkz Miller 2007.

edimi, bağlanımların bu iki ögesini birleştirir. Yok sayılması zor, hatta çoğu zaman imkânsız olan bir sorumluluk üstlenirim ve o sorumluluğu üstlenmem beni bir şey yapmakla yükümlü kılar.

Dil hakkında söylenmesi gereken ve onu basit sesli-uyarı dizgelerinden daha öte bir dizge haline getiren en önemli şey, onun insana özgü bir şey olan deontolojiye kaynaklık etmesidir. Dili kullanmak özü gereği çeşitli bağlanımlar yaratır ve bu bağlanımlar eylemlerimiz için arzuların bağımsız deontik eylem gerekçelerimizdir.

Tamamen insana özgü olan yalan söyleme yetisi, bu durumu çok iyi ortaya koyuyor. İnsanlar bir dile sahip oldukları içindir ki bilerek yalan söyleme yetisine sahiptirler. Dil, insanlara kendilerini doğruyu söylemekle bağlı kılma kapasitesi sağladığı içindir ki yalan söylemek mümkündür. Yeri gelmişken, sahnede oynayan aktörün, roman yazarın yazarın yalan söylemiyor olmalarının nedeni de tam budur: onların sahnede söyledikleri sözler, onları doğruyu söylemekle bağlı kılmaz.

Deontolojinin Genişlemesi

Sözünü ettiğim türde basit bir dil bile olsa, bir dili kullananların, çevrelerindeki nesnelere ve insanlarla ilgili sözler söylerken yeni deontolojiler yaratması kaçınılmazdır. Sözünü ettiğim bağlanımların olduğunu kabul ediyorsak, ilk insanların “Bu benim şapkam”, “Bu benim kadınıam”, “Bu benim erkeğim”, “O kişi lider” gibi şeyler de söyleyebildiklerini düşünmek de hiç yanlış olmaz. Böyle sözcelemeler önceden var olan olgu durumlarını tasvir etmekten daha fazlasını yaparlar: bir talepte bulunurlar. Böyle bir talepte bulunan kişi diğerlerinin de bu talebi kabul etmelerini sağlayabilirse, söz ediminin getirdiği deontolojinin ötesine uzanan bir deontoloji yaratmış olur. Diğer insanlar, söz gelişi, bu şeyin benim şapkam olduğunu kabul ederlerse, bu şapka üzerinde birtakım haklarım bulunduğunu da kabul etmiş olurlar. Özel mülkiyet, evlilik ve otorite deontolojisi, dil öncesi toplumsal yaşam formlarının doğal bir uzantısıdır. Bunun koşulu, elinizde bir deontoloji yaratacak zenginlikte bir dilin olmasıdır. Ancak bu sözcelem formlarının şimdi açıklayacağım çok özel bir uyma doğrultusu vardır. Söz edimleri oldukça ince bir şekilde birkaç başlık altında toplanarak sınıflandırılabilir² ve bir söz ediminin bu sınıflandırmadaki yerini belirlemede uyma doğrultusu en önemli rolü oynar. Çok kısa bir şekilde belirtmek gerekirse, Kesinleyici sınıfına giren söz edimlerinin, yani bildirimde bulunma, betimleme gibi söz edimlerinin şeylerin dünyada hangi durumda olduklarını tasvir ettikleri kabul edilir, dolayısıyla da uyma doğrultuları aşağı yönde (↓), yani sözden-dünyayaadır. Emretme ve buyruk verme gibi Yöneltilici sınıfına giren söz edimleri ile vaatte bulunma, yapmaya yemin etme gibi Yükleyici sınıfına giren söz edimlerinin uyma doğrultuları ise aşağı değildir; çünkü bu tür söz edimlerinin gerçekliği önerme içeriğine karşılık gelecek şekilde değiştirdikleri varsayılır; bunun için de uyma doğrultuları yukarı yöndedir (↑), yani dünyadan-sözedir. Burada bizi ilgilendirmeyen dördüncü bir tür söz edimi vardır ki bunlarla söz ile dünya arasında bir uygunluk olduğu elde bir kabul edilir ve söz ediminin bütün amacı ruhsal durumlarımızı ifade etmekten ibarettir. Söz gelişi özür dilemek, teşekkür etmek ve tebrik etmek böyle edimlerdir. Fakat

² Searle 1975. Birer teknik bir terim olduklarını belirtmek için hepsinin ilk harfini büyük yazıyorum: Kesinleyiciler, Yöneltiliciler, Yükleyiciler, Dışa-vurucular, Beyanlar.

burada ele aldığımız konu bakımından son derece önemli olan beşinci bir tür daha vardır ve bunlar söz konusu olduğunda bir şeyin içerisinde bulunduğu durum diye bir tasvirde bulunmak suretiyle o durumu yaratırız. Ben bunlara Beyanlar diyorum. Söz gelişi, “Toplantı ertelendi” demek suretiyle toplantıyı erteleriz; “Sizi karı-koca ilan ediyorum” diyerek birilerini karı-koca yaparız. Dolayısıyla dünyadan-söze olan bir uyma doğrultusu elde eder ama bu uyma doğrultusuna dünyayı değişmiş olarak tasvir etmek yoluyla, yani sözden-dünyaya olan bir uyma doğrultusu yoluyla ulaşıyoruz. Bu nedenle Beyanlar (↓) şeklinde iki yönlü okla simgeleştirebileceğimiz çift yönlü bir uyma doğrultusuna sahip olmayı gerektirirler.

Tam olarak gelişmiş olan dillerde Beyanla bir gerçeklik yaratmanın en tipik örnekleri “Sizi bu andan itibaren karı-koca ilan ediyorum”, “Şu anda savaş ilan edilmiştir”, “Çarşamba günü seni görmeye geleceğime söz veriyorum” gibi performatif sözcelemlerdir. Böyle sözcelemlerde konuşan kişinin, tümcenin fiilinin adlandırdığı söz edimini yerine getirmesini olanaklı kılan açık bir performatif fiil bulunur. Tam bu noktada çok güçlü bir iddiada bulunacağım: *dilin kendisini en önemli istisna saymak koşuluyla, bütün kurumsal gerçeklik, mantıksal yapısı Beyanlarla aynı olan tasvirler yoluyla ilk kez varlık kazanır ve o varlığını sürdürür*. Bazı özel durumlarda bu tasvirler Beyan formunda olmazlar ama çoğu durumda Beyan formundadırlar.

Peki, bir dilin gelişmesiyle doğan bir söz edimleri deontolojisi nasıl genişleyip bir toplum deontolojine dönüşebilir? Örneğin, insanların “Bu benim” gibi sözler söylediklerini, söz konusu şeylerin onların olduklarını, yani o şeylerin mülkiyetlerinin onlara ait olduğunu tanıyan başka insanlar bulduklarında da bir mülkiyet hakları deontolojisi yaratmış olduklarını ve o mülkiyet hakları deontolojini o mülkiyet hakları deontolojisini var olarak tasvir etmek suretiyle yarattıklarını söyleyebiliriz. Biri çıkıp kendisinin mülkiyet haklarına sahip olma durumunu yaratıyor ve böylece yukarı yönde, yani dünyadan-söze bir uyma doğrultusu elde ediyor, ama bunu da o olgu durumunun zaten mevcut olduğunu tasvir etmek suretiyle, sözden-dünyaya bir uyma doğrultusuyla yapıyor. İnsan uygarlığını yaratan anahtar mantıksal adım budur. Biz uyma doğrultusu iki yönlü olan tasvirler yoluyla para, hükümet, özel mülkiyet ve evlilik gibi kurumlar yarattık.

Özetlemek gerekirse, yaptığım akılyürütmelerin bu bölümünde üç iddiada bulundum:

- Birincisi: Elinizde, konuşan kişinin bir şey anlatmaya çalışmasını olanaklı kılan uyaşımara ve içsel sözdizim yapılarına sahip bir dil varsa, elinizde kamusal bir bağlanımlar dizgesi, yani bir deontolojiler dizgesi de var demektir.
- İkincisi: Dilde mevcut olan deontolojilerin, özel mülkiyet, evlilik ve erk ilişkileri gibi kurumsal olguları yaratan deontolojiler yönünde genişlemesi çok kolaydır ve kaçınılmazdır. Böyle bir genişleme mantıksal bir zorunluluk değildir. Dil dışında herhangi bir kurumsal olgunun bulunmadığı toplumlar düşünmek mümkündür, ama ben böyle hiçbir toplum duymadım (Piraha toplumu bile böyle bir toplum değildir). Böyle kurumsal olgular yaratmanın avantajları böyle bazı yaratımları neredeyse kaçınılmaz kılıyor.

• Üçüncüsü: Bu deontoloji dizgelerini yaratırken kullandığımız mantıksal işlem, biçimsel olarak performatif sözcelemlemlerinkiyle aynıdır. Performatif sözcelemlemler de birer Beyandır. Bir durumu, onu tasvir etmek suretiyle mevcut bir durum haline getiriyoruz. Böyle sözcelemlemlerin çifte uyma doğrultusu olur.

Kurumsal Olguların Yaratılması: X, B bağlamında Y sayılır.

Artık, bu makalede ele aldığım konuları daha önce kurumsal gerçeklik konusunda yapmış olduğum çalışmaya bağlayabileceğimiz noktaya gelmiş bulunuyoruz. *The Construction of Social Reality* başlıklı çalışmada (Searle 1995) para, mülkiyet, hükümet ve evlilik kurumlarını yaratmanın, 'X, B bağlamında Y sayılır' kalıbındaki oluşturucu kuralların tekrar tekrar uygulanmasını gerektirdiğini söylemiştim. Örneğin elimdeki kâğıt parçası 20 dolar sayılır, George Bush Birleşik Devletler Başkanı sayılır, ben California Üniversitesinde bir profesör sayılıyım. Bu işlem bir kişi ya da nesneye yeni bir statü yükleyerek yeni fonksiyonlar yaratır. Fonksiyon dediğimizde hemen ilk akla gelen en tipik örnekler bıçak, araba ve bilgisayardır ve bütün bu örneklerde nesne fizik yapısı nedeniyle fonksiyonunu yerine getirmektedir. Ama insanın, kişilere ve nesnelere fonksiyonlar yüklemek gibi çok çarpıcı bir yeteneği var; bunu yaptığında da o kişi ya da nesne o fonksiyonu fiziksel yapısı nedeniyle değil, ya da sadece fiziksel yapısı nedeniyle değil, o kişi ya da nesneye yüklenmiş olan o *statü* nedeniyle yerine getirir; kendisine bir statü yüklenmiş olan kişi ya da nesnenin fonksiyonunu yerine getirebilmesi ise ancak söz konusu statünün kolektif olarak kabul görmesiyle mümkün olur. Dünya bunun örnekleriyle doludur: söz konusu kişi Birleşik Devletler Başkanı olarak tanındığı ya da kabul gördüğü için Birleşik Devletler Başkanıdır, söz konusu Başkanlık fonksiyonlarını da kolektif olarak öyle tanınması ya da kabul görmesi nedeniyle yerine getirebilmektedir. Özel mülkiyet, ehliyetli sürücüler, kokteyl partiler, üniversiteler için de durum tam budur. Ben böyle yüklenen fonksiyonlara "statü fonksiyonları" diyorum. İnsan toplumunu bir arada tutan tutkal bu statü fonksiyonlarıdır, çünkü toplumu olanaklı kılan özel bir tür deontolojiyi de beraberlerinde getirirler.

İnsanın bütün bunları yapmasının nedeni, yeni erk ilişkileri yaratmaktır. Kurumsal olguların yaratılmasıyla doğan deontoloji, yaratılan yeni erkin kolektif onayını da beraberinde getirir. Dolayısıyla kurumsal olguları yaratan 'X, B bağlamında Y sayılır' işlemine karşılık gelen "Kabul ederiz ki (S'nin şöyle bir erke sahiptir (S, A yapar))" şeklinde bir erk yaratma işlemcisi vardır. Bütün bir haklar, görevler, yükümlülükler dizgesi bu erk yaratma işlemcisi kullanılarak ifade edilebilir ve erk yaratma işlemcisine Boole işlemleri uygulanabilir. Örneğin, eğer negatif bir *yükümlülüğüm* varsa, negatif erke de sahibim demektir. Eğer trafik cezama ödemekle yükümlüysem, benim yükümlülük formum şöyle olur:

"Kabul ederiz ki (S'nin şöyle bir erki yoktur (S ceza ödemez))"

Ben sözünü ettiğim kitapta dilin bu işlem için temel oluşturduğunu, çünkü X teriminin Y statü fonksiyonuna sahip olması durumunun meydana gelmesinin tek yolunun bulunduğunu, bunun da X teriminin Y statü fonksiyonuna sahip olduğunu tasvir etmek olduğunu ileri sürdüm. Söz konusu kişi, ancak ve ancak biz onu Başkan olarak tasvir ettiğiniz sürece Başkan olur; elimdeki kâğıt parçası ancak biz onun para olarak

tasvir ettiğimiz sürece para olur. Bir şeyi bir şey olarak tasvir etmek de dili kullanmayı gerektirir. Biz, bütün bu durumlarda, bir şeyi, dilde o şeyi o şey olarak tasvir etmek suretiyle o şey yaparız. Bu tasvirin mantıksal formu da Beyanların mantıksal formundan başka bir şey değildir.

Bunu yapmak için bize gereken şey, bir deontolojinin kolektif kabulüdür. Bir kurumsal olgu yaratmakla aynı şey demek olan statü fonksiyonu yaratmak, ancak o statü fonksiyonu kolektif olarak kabul gördüğünde mümkün olur. Bunu yapmanın bütün amacı da deontik erkler (haklar, görevler, yükümlülükler, otoriteler, izinler vb) yaratmaktır. Sonuç olarak, dil hem yukarıdan-aşağı hem de aşağıdan-yukarı yönde kurumsal olgular yaratır. Bunun yukarıdan-aşağı olanını *The Construction of Social Reality*'de anlattım. Bir diliniz varsa, yarattığınız olguları diğer insanların da kabul etmelerini sağlamak koşuluyla, az çok istediğiniz gibi yeni kurumsal olgular yaratmanız mümkündür. Örneğin, yalnızca belli birtakım söz edimlerinde bulunmak suretiyle bir insan topluluğu içinde yeni bir örgütlenme yaratabilirsiniz. Fakat dil ile toplum ontolojisi arasında bir de aşağıdan-yukarı yönde bir ilişki daha vardır: bir diliniz varsa çift yönlü uyma doğrultusunu kullanma mekanizmasına da sahip olduğunuz için, 'X Y sayılır' formülüne göre kurumsal gerçekliği yaratmanız neredeyse kaçınılmaz olur. 'X Y sayılır' şeklindeki işlem mekanizması, zaten Beyanlara özgü bir mekanizmadır. Y'nin bir statü fonksiyonu olması koşuluyla hepimiz X'in Y sayıldığını kabul edersek, X'in Y olduğunu tasvir etmek suretiyle X'in Y olma durumunu yaratırız.

Statü Fonksiyonu Beyanları ve Oluşturucu Kurallar

The Construction of Social Reality'de, bütün kurumsal gerçekliğin oluşturucu kuralların (ilkelerin, işlemlerin vb) tekrar tekrar uygulanması yoluyla yaratıldığını söylemiştim. Bu makalede ise, bütün kurumsal gerçekliğin Statü Fonksiyonu Beyanlarıyla yaratıldığını ileri sürüyorum. Peki, bu iki açıklama arasındaki bağ nedir? Sanırım artık, oluşturucu kuralların, Statü Fonksiyonu Beyanlarıyla kurumsal olgular yarattığımız daha genel nitelikli işlemin özel bir uygulaması olduğunu görebiliyoruz. Dolayısıyla *The Construction of Social Reality*'de getirilen açıklamanın bu açıklama karşısındaki konumu, özel bir kuramın genel bir kuram karşısındaki konumuna denk düşüyor.

Kurumsal olguların yaratılmasının mantıksal biçimi, Beyanların mantıksal biçimiyle aynıdır. Kurumsal olguların yaratılması daima statü fonksiyonları yarattığı için bu tür Beyanlara "Statü Fonksiyonu Beyanları" diyelim. Bu doğruysa, kurumsal gerçekliği yaratan temel mantıksal işlemin de şu olduğu ortaya çıkıyor:

Biz (ya da Ben) Y statü fonksiyonunun var olduğu Beyanıyla, Y statü fonksiyonun var olduğu olgusunu yarattık (ya da yarattım).

Bu genel işlem değişik şekillerde uygulanabilir. Benim aklıma şu üçü geliyor:

Birincisi: 'X, B bağlamında Y sayılır' biçiminde bir oluşturucu kuralımız var. Oluşturucu kural, *sabit Beyan* olarak fonksiyon görür. Belirsiz bir süre için, gelecekte X koşullarını karşılayan bir şeyin Y statü fonksiyonuna sahip sayılması durumunu yaratır. Örneğin Delegeleler Kurulunda oyların çoğunluğunu almak Birleşik Devletler

başkanlığını kazanmak sayılır. Kazanıp arkasından başkanlık yemini eden biri Birleşik Devletlerin başkanı sayılır. Bu nedenle de her bir durumda ayrı bir kabul edimine ihtiyaç duymayız. Oluşturucu kuralları kabul etmekle, bundan böyle o oluşturucu kuralların geçerli olduğu durumları da kabul etme konusunda kendinizi bağlarsınız. Her seferinde durumun bir şah-mat, bir evlilik, ya da bir gol olduğunu kabul edip etmeyeceğinize karar vermek zorunda olmazsınız. Oluşturucu kuralı bir kez kabul ettiğiniz mi, durumun uygun kurumsal statüyü taşıyıp taşımadığını artık bizzat durumun kendisi belirler, kurallara olan bağlılığınız o statüyü onaylamamız konusunda sizi bağlar.

İkincisi, söz konusu genel işlem formunu doğaçlama gelişen bir Statü Fonksiyonu Beyanı şeklinde uygulamaktır. Söz gelişi, birini bizim liderimiz sayabiliriz. Daha önce de belirttiğim gibi, bunun için Beyan türünde açık bir söz ediminde bulunmamız gerekmez. Yapılan bir dizi tasvir, eğer dünyayı o tasvir doğrultusunda değiştirme sonucunu doğurmuşsa, bir Beyan gücü taşır. Örneğin bir kabilenin üyeleri kabiledeki birine her türlü söz edimiyle bir lider muamelesi yaparsa, o kişi lider olmanın deontik statüsünü elde eder. Kabilenin yaptığı dilsel tasvirler onda lider statüsüne yaratır.

Erk yaratma işlemcisinin üçüncü uygulaması, ortada statü fonksiyonunun yüklendiği herhangi bir kişi ya da nesne olmaksızın Y statü fonksiyonunun mevcut olduğu Beyanıyla o statü fonksiyonunun mevcut olduğu olgusunu yaratmaktır. Barry Smitt bunlara “Serbest Y terimleri” diyor.³ Ortada fonksiyonunun kendisine yüklendiği bir nesnenin olmadığı bir şirket yaratıldığında olan tam da budur. Ortada fonksiyonun kendisine yüklendiği madeni ve kâğıt paraların olmadığı elektronik para örneğinde de olan tam budur. Hatta gözleri bağlı bir şekilde satranç oynandığı durumda olan da budur: ortada statü fonksiyonlarını yerine getiren gerçek taşlar yerine, o taşların tasvirleri olur.

Serbest Y terimlerinin varlığı ve onunla birlikte kurumsal yapının karmaşık biçimi, konuşulan dile ilaveten başka bir şeyi daha gerekli kılar: ortada, kurumsal olguları kurup onların devamını sağlayan söz edimlerinin, yazılı ve kalıcı olan versiyonlarının olması gerekir. Yazı-öncesi toplumlar yazılı belgeler olmadan yaşadılar. Ama onların şirketleri, banka hesapları, hukuk sistemleri, telif hakları tartışması da yoktu. Bunların hepsi yazıyı gerektiren kurumlardır. Bütün bu kurumsal olguların yaratılması ve varlıklarının sürdürülmesi için mutlaka bir belgeleme sisteminin olması gerekir.

Çifte uyma doğrultusuna sahip olmak, kurumsal olgular yaratmanın bir özelliğidir; ama bu aynı zamanda statü fonksiyonlarının varlıklarının sürekliliğinin de bir özelliğidir. Bu yüzden bir şirket yaratıldığında bir Beyan ediminde bulunulur. Bir şirketin var olduğu beyan edilir. Evet, şirkete bundan sonra yapılan göndermelerin yalnızca aşağı yönde, ya da sözden-dünyaya bir uyma doğrultusu gerektirdiğini düşünebilirsiniz. Şirket hakkında yalnızca doğru ya da yanlış şeyler söylenmesi icap eder; ama aslında onun varlığının hep sürmesi, onun varlığının hep kabul görmesini ve bu kabulü gösteren söz dağarının kullanılmasını gerektirir. Söz varlığının oynadığı rol, devrimlerde ve reform hareketlerinde kendisini çok daha iyi gösterir. Mevcut statü fonksiyonu sistemini değiştirmek için o statü fonksiyonunu işaret eden söz varlığından kurtulmaya çalışılır.

³ Smith (2003). Thomasson'un da benzer bir gözlemi var (bkz. Thomasson 2002).

Feministler “Hanım” ve “Bey” sözlerinin onların reddettikleri bir deontoloji içerdiğini düşünmekte haklıydılar. Sonra, Rusya’da komünistler, yeni statü fonksiyonları yaratmak, eskilerini ortadan kaldırmak amacıyla insanların birbirlerine “yoldaş” diye hitap etmelerini istediler. Statü fonksiyonlarına işaret eden sözcüklerin, işaret ettikleri statü fonksiyonları erozyona uğradıkça yavaş yavaş kullanımdan kalkmaları da bu fenomenin bir yansımasıdır. Amerika’nın eski hukuk sisteminde “evdekalmış” (**spinster**) sözünün belli bir yeri vardı, ama bugün bu sözün kullanıldığına tanık olmak pek mümkün değil. Kadınların bulunduğu bir topluluğa dönüp “Aranızda kaçınız evdekalmış?” diye sormak onları öfkeli edecektir. Dolayısıyla uyma doğrultuları aşağı yönde olan sözcüklerin gündelik kullanımlarının, statü fonksiyonları zamanda varlıklarını sürdürdüğü sürece üst üste birbirini takip eden yukarı yönde uyma doğrultuları vardır. Galiba benzer bir değişiklik “bekar” statü fonksiyonunda da meydana geliyor: sözcüğün kullanımı, sözcükle birlikte de ona karşılık gelen statü fonksiyonu giderek yok oluyor.

Özetlemek gerekirse, anlatmak istediğim en önemli şey, kurumsal olguları yaratıp yaşatan mekanizmanın hep aynı olduğunu. Bu mekanizma da şu: kurumsal bir gerçekliği, Statü Fonksiyonu Beyanlarıyla mevcut olarak tasvir ederek yaratıyoruz. Dolayısıyla dünyadan-söze olan bir uyma doğrultusu elde ediyoruz (dünyada, söylenen söze uygun bir değişiklik yaratıyoruz), ama bunu da sözden-dünyaya olan bir uyma doğrultusuyla (dünyayı değişmiş o dünya olarak tasvir ederek) yapıyoruz. Bunu yaparken kullandığımız üç değişik yoldan söz ettim, ama benim aklıma gelmeyen başka yollar da olabilir.

Statü Fonksiyonlarının Genel Mantıksal Biçimi

Buraya kadar erk yaratma işlemcisinin üç değişik uygulama şekline kabaca söz ettim. Bu bölümde, kuralın biçimiyle erk yaratma işlemcisi arasındaki ilişkiyi biraz daha açarak onlar hakkında kabataslak söylediklerime bir açıklık getirmeye çalışacağım. Böylece şu beş şey arasındaki farkı daha açıkça görebileceğiz: (1) tümel niceleyicili bir form olarak kural, (2) genel kuralın tekil durumlara uygulanması, (3) öncesinde mevcut bir kurum olmadan statü fonksiyonlarının doğaçlama yaratılması, (4) serbest Y terimlerinin olması, (5) ve bütün bunların erk yaratma işlemcisiyle ilişkisi.

(1) ile (3) arasındaki fark, söz gelişi, belli koşulları karşılayan herkesin Birleşik Devletler Başkanı sayıldığını söyleyen kural ile statü fonksiyonlarını doğaçlama olarak basitçe yükleme, yani kabilenin, lider seçmekle ilgili herhangi bir genel kural olmadan birini lider seçmesi durumu arasındaki fark olarak açıklayabiliriz. Bütün bunlara, Beyanla bir dizi statü fonksiyonuna varlık kazandırabileceğimizi söyleyen (4)’ü eklememiz lazım. Şirketler yaratırken yaptığımız budur.

Ayrıca, standart yorum, bize, değişkenlerin önceden tanımlanmış bir nesnel alanını etkilediğini söylediği için, niceleyicileri kullanırken çok dikkatli olmamız gerekiyor. Ama söz konusu durumların bazılarında, örneğin şirketlerin yaratılmasında yaptığımız şey aslında nesnel yaratmaktır; sonra, ‘... sayılır’ kalıbının kullanıldığı her durum yönelimseldir.

Peki statü fonksiyonlarının genel mantıksal formunu gerçekten nedir? Aslında bir değil, birden fazla olacak. Genel oluşturucu kural(lar) olacak, genel kural(lar)ın tekil uygulamaları olacak, öncesinde oluşturucu kural(lar) olmadan doğaçlama statü fonksiyonları yüklemeleri olacak, X terimi gerektirmeyen statü fonksiyonu yaratma edimleri olacak. Dahası, kurumun ilk yaratılışını, kurumun varlığının sürdürülmesinden ayırmamız gerekiyor. Aynı ayrımı kurumsal olgular için de yapmamız lazım: ilk yaratılışlarını, onların varlıklarının sürdürülmesinden ayırmamız gerekir. Hep akılda tutulması gereken genel ilke şu:

Kurumsal olgular = statü fonksiyonları → deontik erk → arzulardan bağımsız eylem gerekçeleri

Her kurumsal olgu bir statü fonksiyonudur, her statü fonksiyonu da beraberinde bir deontik erk getirir; deontik erkler ise eylemler için arzu ve isteklerden bağımsız eylem gerekçeleri meydana getirir. İşte size bütün formların eksiksiz bir ifadesi. ABD başkanlığını örnek alıp tümel niceleyicili biçimle başlıyoruz (küçük x ve y harflerini niceleyicinin değişkenleri, büyük X ile Y harflerini ise bir ad terimine bağlanabilen serbest değişkenler olarak kullanıyorum):

Oluşturucu kural: Her x için, eğer x B bağlamında ö özelliklerine sahipse, x Y statü fonksiyonuna sahip (Birleşik Devletler Başkanı) sayılır.

Deontik erk: Her x için, eğer x Başkan ise, x Anayasa ve yasaların kendisine verdiği (deontik) eklere sahip olur.

Şimdi de bunları, kolektif onay işlemcisi içerisinde yerli yerine koyalım:

Biz kolektif olarak kabul ederiz ki, her x için, x eğer B bağlamında ö özelliklerine sahipse, x Birleşik Devletler Başkanı (statü fonksiyonuna sahip) sayılır ve o Anayasa ve yasaların kendisine verdiği (deontik) erklere sahip olur.

Bu, bize tümel nicelemeli oluşturucu kuralın genel biçiminin bir örneğini sunuyor. Şimdi de bu genel kuralı tekil bir duruma uygulayalım:

George W. Bush B bağlamında ö özelliklerine sahiptir.

Öyleyse:

Biz kolektif olarak kabul ederiz ki, George W. Bush Birleşik Devletler Başkanı (olma statü fonksiyonuna sahip) sayılır ve Anayasa ve yasaların kendisine verdiği (deontik) erklere sahiptir.

Bütün bunlar *The Construction of Social Reality*'de örtük olarak var. Fakat burada ortaya çıkan ama *The Construction of Social Reality*'de olmayan bir nokta var: Eğer kuralı ve X nesnesinin kuralda belirtilen koşullara sahip olduğu olgusunu kabul ediyorsanız, bu, mantıkça, ilgili o tekil durumda X nesnesinin ilgili statü fonksiyonuna sahip olduğunu kabul etmeniz konusunda sizi bağlar. Kuralın her bir durumda her defasında yeniden kabul edilmesi gerekmez. Bu bütün kurumlar için böyledir. Futbol kurallarını ve belli bir oyunda bir takımın rakip takımdan daha fazla gol kaydettiği olgusunu bir kere kabul ettiniz mi, bu, daha fazla gol kaydeden takımın oyunu

kazandığını kabul etmeniz konusunda sizi bağlar. 2000 yılındaki başkanlık seçimlerinden sonra George W. Bush'un başkanlığı konusundaki tartışmayı da bu gözle değerlendirmek gerekiyor. Tartışılan şey Bush'un Eyalet oylarının çoğunluğunu gerçekten alıp almadığıydı. Yani tartışılan oluşturuca kurallar sistemi değil, Bush'un "x ö özelliğine sahip" koşulunu sağlayıp sağlayamadığıydı.

Doğaçlamalı örneğe, yani bir kabilenin A kişisine lider olarak davrandığı, bu yolla da A kişisini lider yaptığı duruma gelirse, kuralın bu belli duruma uygulanmış hali şöyledir:

Biz kolektif olarak kabul ederiz ki, X serbest değişkenine karşılık gelen A kişisini bizim liderimiz, yani Y sayıyoruz ve o, lider olarak, kendisinin liderlik statü fonksiyonunun beraberinde getirdiği deontik erklere sahiptir.

Peki, ortada bir serbest Y terimi bulunduğunda, genel kural özel duruma nasıl uygulanır? Unutmamak gerekir ki, böyle durumlarda (Birleşik Devletler Başkanlığı örneğinden farklı olarak), önceden var olan nesnelere alanını etkileyen tümel niceleyicili bir kuralımız olamaz. İşin daha da ilginç olan yanı, kuralımız, ortada şirket olan bir x olduğu şeklinde bir varlık niceleyicisi de içeremez, çünkü, varsayımımız gereği, ortada şirket olan x diye bir şey de yoktur. Niceleyicilerle ilgili standart yoruma göre, niceleyicilerin etki alanı içerisinde, önceden var olan bir nesnelere kümesinin bulunması gerekir. Oysa söz konusu durumlarda böyle bir nesne kümesi yoktur. Ortada şirkete dönüştüreğimiz hiçbir nesne yoktur. Yapılan şey, daha çok, bir şirket yaratan bir söz ediminde bulunmaktır. Kuralın genel şekli daha çok şöyle olabilir: şöyle şöyle bir söz ediminde bulunmak şirket yaratmak sayılır. Buna göre belli bir şirketi yaratmanın mantıksal formu şöyle olamaz:

Belli bir x için, x Y şirketi olur.

Olsa olsa ancak bir Beyan formuna sahip olabilir:

Şu söz ediminin yerine getirilmiş olmasına binaen Y şirketi var olsun ve bu Y şirketi yetkili ve ortaklara yüklenmiş şu şu statü fonksiyonlarıyla var olsun.

California'da bir anonim şirketin kurulmasıyla ilgili yasada şöyle deniyor:

Paragraf 200A: Yerli ya da yabancı bir ya da birden fazla gerçek kişi, hissedar, dernek ya da ticaret ortaklığı *bir şirket kuruluş sözleşmesi hazırlayıp kayıt altına alarak* bu yasa hükümleri kapsamında bir anonim şirket kurarlar.

Paragraf C: *Anonim şirketin varlığı şirket kuruluş sözleşmesinin kayıt altına alınmasıyla başlar*, yasada ya da şirket kuruluş sözleşmesinde açıkça belirtilen haller ortaya çıkmadığı sürece de *devam eder*. (İtalikler yazara aittir)

Bunun mantıksal formunun bir varoluşsal nicelemenin mantıksal formu olmadığı açıktır sanırım. Burada, ortada x gibi şirket olarak önceden var olan bir şeyin bulunduğu söylenmemekte, bir şirketin var olmaya "başladığı" söylenmektedir. Söz konusu söz edimlerinin ("şirket sözleşmesi hazırlamak ve kayıt altına almak" söz edimlerinin), bir şirket kurmak sayıldığı ("şirketin varlığının şirket kuruluş sözleşmesinin kayıt altına alınmasıyla başladığı") söylenmektedir. California'daki yasa maddesinde, ayrıca,

kaplamında “yerli ya da yabancı gerçek kişileri, hissedarları, dernekleri ve ticaret ortaklıkları” bulunan bir tümel niceleyici de yer almaktadır.

Böyle bir durum (şirket kurulması) söz konusu olduğunda, “s” ile gerçek kişiler kümesinin anlatıldığını kabul edersek, statü fonksiyonunun genel formu şöyledir:

Kabul ederiz ki, her s için, eğer s belli tür söz edimlerinde bulunursa, yani “şirket sözleşmesi hazırlayıp kayıt altına alırsa”, bu söz edimleri bir Y şirketinin kuruluşu sayılır ve bu kuruluşla birlikte Başkan olma, yetkili olma ve hissedar olma statü fonksiyonları S1, S2 ve S3’e verilir; bu statü fonksiyonlarıyla birlikte S1, S2 ve S3’e deontik erkler yüklenir; ayrıca yine kabul ederiz ki, Y anonim şirketi bir kez kurulunca, (açıkça belirtilen haller gerçekleşinceye kadar) varlığını sürdürmeye devam eder.

Bir kez daha hatırlamakta yarar var: bu ontolojide dil anahtardır. California yasalarından alıntılıdığım yasa maddelerinin kendileri Beyanlardır. Beyan yoluyla, başka birtakım Beyanların anonim şirket kuruluşu sayılmaklığını ve anonim şirket bir kez kurulduktan sonra da onun sürekli var olmağını bir olgu durumu haline getirmişlerdir. Bunun dil olmadan yapılabilmesi mümkün değildir. Elbette biri çıkıp, böyle şirketlerin ya da benzerlerinin yasalar olmadan kendiliğinden gelişmesi mümkün olmaz mıydı, diye sorabilir. Elbette bunun olabileceğini düşünmek mümkündür; ama böyle düşünmek Beyan türü söz edimlerinin yasamanın desteği olmadan fonksiyonlarını yerine getirebileceğini düşünmek demektir. Benim söylemeye çalıştığım şu: dil yoksa, anonim şirketler de yoktur.

Bankaların karşılıksız para basmasının farklı bir mantıksal yapısı vardır. Banka sahip olmadığı parayı borçlanarak basar. Elbette bunlar da Beyanlardır.

Bank of America gibi bir bankanın Jones diye birine 1,000 dolarlık kredi açtığını düşünelim. Bunun Beyanı şöyledir: Biz, Bank of America, bu Beyanla (zamanı geldiğinde Bank of America’ya faziyle birlikte 1,000 dolar ödemeye söz verdiği için) Jones’un banka hesabında 1,000 dolar bulunduğu olgusunu yarattık.

Böylece söz konusu söz edimi, X olarak, Jones’un Y statü fonksiyonunu, yani 1,000 doları olması durumunu olgu haline getir. Fakat söz konusu tasvir dışında ortada bir de fizik bir gerçeklik olarak 1,000 dolar olmasına ihtiyaç yoktur. Jones artık o parayı istediği gibi harcama deontik erkine sahiptir.

Önemli noktaları tekrarlamak gerekirse, bütün bir kurumsal gerçekliği yaratmanın mantıksal yapısı, söz edimleri yerine getirme, ya da Statü Fonksiyonu Beyanlarının mantıksal yapısına sahip tasvirler yapmak şeklindedir. Söz edimleri ile Statü Fonksiyonu Beyanlarının mantıksal yapısı ise performatifleriyle aynıdır. Bir şeyi, onun bir olgu durumu olduğunu tasvir etmek suretiyle olgu durumu haline getirirsiniz.

Bir Kurum Olarak Dil

Artık dilin neden en temel toplumsal kurum olduğunu, neden öteki kurumlar gibi olmadığını çok daha iyi görebiliriz. Bütün öteki kurumlar bir dilsel tasvir gerektirirler, çünkü semantik-olmayan bazı yeni olgular tasvirle yaratılırlar; örneğin para, hükümet ve özel mülkiyet semantiklerle yaratılırlar, ama yaratılan erkler her seferinde semantiğin

ötesine uzanır. Anlamlar, anlamın ötesine uzanan bir gerçeklik ve semantik erklerin ötesine uzanan erkler yaratmak için kullanılır. Fakat dilin kendisi anlamın ötesine uzanan bir anlama sahip değildir. 20 dolarlık banknotun üzerinde “Bu banknot, kamusal ya da özel bütün borçlar için yasal ödeme aracıdır” diye yazar. Peki “Bu gerçek bir İngilizce tümcedir ve ne söylüyorsa onu anlatmaktadır” diye ilave bir tümce neden yoktur? Bunu rahatlatıcı bulur muyduk? Kâğıt paranın üzerindeki tümce bir Beyandır. Banknotu yasal bir ödeme aracı olarak tasvir etmek suretiyle banknotun yasal bir ödeme aracı olduğunu belgeler. Ama yukarıdaki ilave tümcenin, bir başka tümcenin gerçek bir tümce olduğunu belgelemesi ya da başka bir tümceyi gerçek bir cümle yapması mümkün değildir. Böyle bir şeye ihtiyaç da yoktur. Bir tümcenin gerçek bir tümce olduğunu saptamak için dilin kendisi yeterlidir. Dilin statü fonksiyonları, örneğin tümceler, dili bilen herkes için başlı başına bir belgedir. Ama öteki statü fonksiyonları yalnızca ne olduklarının belirlenmesi için değil, bir varlıklarının olması için de dili gerekli kılarlar.

Dilin kendisi, dil olabilmek için kendisinin dışında bir tasviri gerektirmez. Sözcüklere ve tümcelere yüklenen statü fonksiyonları, onların böyle varlıklarının olması için başkaca bir tasviri gerekli kılmazlar. Bush’un Başkan olması, ancak o dilsel olarak böyle tasvir edilirse mümkün olur; oturduğum evin benim olması, ancak ev dilsel olarak böyle tasvir edilirse mümkün olur. Buna karşılık sayfa üzerinde gördüğümüz sözlerin anlamlı olmaları, onların bu statü fonksiyonlarına sahip olduklarının ayrıca tasvir edilmelerine bağlı değildir. Bütün statü fonksiyonlarında uygulaması olan çift katmanlılık, söz konusu dil olduğunda, bütün diğer kurumsal olgulardakinden farklı işler. İlk bakışta birbirlerine paralel görünebilirler. Çünkü Birleşik Devletlerde elimdeki kâğıt parçasının 20 dolarlık bir banknot sayılmasının nedeni nasıl oluşturucu kurallarsa, ‘*Snow is white*’ tümcesinin uygun koşullarda sözcülenmesinin karın beyaz olduğu bildiriminde bulunmak sayılmasının nedeni de İngilizcenin oluşturucu kurallarıdır. Peki, bu iki durum arasındaki fark nedir? Tümce söz konusu olduğunda oluşturucu kural tümcenin anlamını yinelemekten başka bir şey yapmaz. Tümce söz konusu olduğunda, oluşturucu kural anlamı oluşturur. Buna karşılık, para söz konusu olduğunda, oluşturucu kural anlamın sahip olduğu erklerin ötesine uzanan erkler yaratan bir işlemi ifade eder. Semantik, parayla ilişkili erki yaratır, ama onu takip eden parayla-ilişkili sahiplik-erki sadece bir semantik erk değildir. Dil-dışı fenomenlerde Beyan Statü Fonksiyonu, kişinin anlamın ötesine geçen erklerle sahip statü fonksiyonları yaratmak için gerçekleştirdiği bir *işlemdir*.

Sonuç

Sanırım, buraya kadar söylenenleri şöyle özetleyebiliriz. Kurumlar söz konusu olduğunda, belli bir kurumun yaratılması ile o belli kurumun içerisinde kurumsal olgular yaratmayı birbirinden ayırmamız gerekir. Kurumsal olguların kendileri söz konusu olduğunda, bir de ayrıca, belli bir kurumsal olgunun yaratılması ile o kurumsal olgunun varlığının sürmesini birbirinden ayırmamız gerekir. Dilin ve dilsel olguların yaratılmalarını bir yana bırakırsak, bir kurumun yaratılmasının mantıksal formu, daima, bir Statü Fonksiyonu Beyanının mantıksal formuyla aynıdır. Kurumsal olguların uzun bir zaman diliminde yavaş yavaş gelişmeleri bunu görmemizi engeller. Çifte uyma doğrultusu, her dil-dışı kurumsal olgunun yaratılmasında kendisini mutlaka gösterir.

Kurumsal bir olgunun varlığını zaman içerisinde sürdürmesinin mantıksal yapısı da bir Beyanın mantıksal yapısıyla aynıdır. Bunun nedeni, o olgunun, ancak ve ancak var olarak tasvir edildiği sürece var olmasıdır, ama onun yaratılmasında ve varlığının sürmesinde söz konusu tasvir kendi başına var olan bir fenomeni tasvir etmekten daha fazlasını yapar: söz konusu fenomeni yaratır ve o fenomenin varlığının sürmesini sağlar. Dolayısıyla, bir kurumsal olgu yaratmanın en genel biçimi, bir Statü Fonksiyonu Beyanının en genel biçimiyle aynıdır. Tanrı gibi “Işık olsun!” diyerek ışık yaratmamız mümkün değildir, ama doğaüstü bir Beyan formunda olmasa bile en azından benzer şekilde “Bir şirket olsun!” diyerek birtakım kurumsal kendilikler yaratmamız mümkündür.

Teşekkür: Bu makalede söylediklerim, daha önce Almanya’da Herdecke’de ve Çin’de Pekin’de verdiğim konferanslarda söylediklerimi içeriyor. Burada yazdıklarımın bir versiyonu söz konusu toplantıların ardından yayımlanması düşünülen konferans kitapçıklarında yer alacak. Bütün bunlar, toplum ontolojisi üzerine hazırlamakta olduğum geniş bir çalışmanın birer parçasını oluşturuyor. Burada, Savas L. Tshohatzidis tarafından yayıma hazırlanmış olan *John Searle’s Philosophy of Language: Force, Meaning, and Mind* başlıklı kitapta (Cambridge: Cambridge University Press, 2007) yayımlanan “What is language?” başlıklı çalışmamdan da bölümler bulunuyor. Bu çalışmada çok sayıda insanın, özellikle de Dagmar Searle’ün yardımları var.

Bu makale, Chris Mantzavinos tarafından yayıma hazırlanan *Philosophy of the Social Sciences* (Cambridge: Cambridge University Press) başlıklı kitapta da yayımlanacaktır.

Kaynakça

- MILLER, S. (2007). “Joint Action: The Individual Strikes Back”. S. L. Tshohatzidis (Ed.), *Intentional Acts and Institutional Facts: Essays on John Searle’s Social Ontology* (The Netherlands: Springer) içinde, s. 73-92.
- SEARLE, J. R. (1975). “A Taxonomy of Illocutionary Acts.” K. Gunderson (Ed.), *Language, Mind and Knowledge, Minnesota Studies in the Philosophy of Science*, Vol. VII (Minneapolis: University of Minnesota Press) içinde [“Bir Söz Edimleri Taksomonisi”, Çev. R. Levent Aysever, Searle J. R., *Söylemek ve Anlatmaya Çalışmak* (Ankara, BilgeSu Yayıncılık, 2011) içinde].
- SEARLE, J. R. (1995). *The Construction of Social Reality* (New York: Free) [*Toplumsal Gerçekliğin İnşası*, Çev. Muhittin Macit ve Ferruh Özpilavcı (İstanbul: Litera Yayıncılık, 2000)].
- SMITH, B. (2003). “John Searle: From Speech Acts to Social Reality.” B. Smith (Ed.), *John Searle* (Cambridge: Cambridge University Press) içinde, s. 1-33.
- THOMASSON, A. L. (2002). “Foundations for a Social Ontology.” *Protosociology: An International Journal of Interdisciplinary Research*, 18-19, 269-290.